

УДК 712.252

Коваленко А.А.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ МІСТА ЧЕРКАСИ ЗЕЛЕНИМИ НАСАДЖЕННЯМИ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Стаття містить коротку характеристику м. Черкаси та результати проведеного аналізу забезпеченості населення міста зеленими насадженнями загального користування. Зроблені висновки та пропозиції щодо поліпшення стану забезпеченості населення зеленими насадженнями.

Місто Черкаси – адміністративний, культурний, діловий та промисловий центр однойменної області, розташоване на березі Кременчуцького водосховища майже в геометричному центрі України. Відстань від Києва до Черкас становить близько 190 км. Території міста в існуючій міській межі, згідно опорного плану, становить 7759,0 гектарів.

Особливості географічного положення Черкаської міжрайонної системи розселення, до якої входить 10 районів (територія розділена значним водним простором), значна чисельність населення, наявність міст супутників поблизу Черкас, дає підстави говорити про частковий перерозподіл функцій центру обслуговування населення між Черкасами, Смілою та Золотоношею.

Місто Черкаси розташоване на правобережжі Кременчуцького водосховища, на водорозділі між водосховищами і річкою Тясмином. Ця ділянка правобережного Придніпров'я є древньою долиною Дніпра з розвинутою заплавою та над заплавами терасами. Берегова лінія водосховища слабо звивиста з високим, крутим та приглухим берегом.

В ландшафтному відношенні характерним є поширення заплачних, бурових місцевостей та лесових рівнин. Внаслідок знищення лісів в багатьох місцях має прояви вітрової ерозії. Розвиток природних комплексів відбувається в умовах підвищеного рівня ґрунтових вод в зв'язку з підпором Кременчуцького водосховища. Як результат, значно більшим стало зволоження бурових піщаних місцевостей.

Чисельність населення Черкаської міськради станом на 01.01.2014 р., за даними Держкомстату України, становило 285,2 (постійне населення) тис. осіб, в т. ч.: міське населення – 290,9 тис. осіб, сільське населення – 0,8 тис. осіб.

За нормами Черкаси відносяться до групи міст за кількістю населення 100-1000 і більше тис./чол., тому загальноміські озеленені території загального користування в межах міста мають складати за площею озеленених територій, 11 м²/чол. Сьогодні на території Черкас площа зелених насаджень загального

користування на 1 жителя міста становить приблизно 24 м²/люд. з лісопарковою зоною і приблизно 9,8 м²/люд без лісопаркової зони, що є менше нормативів і поступається середньоєвропейській нормі – 25 м² зон загального користування на жителя.

Місто має розгалужену систему зелених насаджень.

Загальна площа парків, скверів і бульварів міста становить – 108,8 га. До найбільших парків міста належать парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва ім.50-річчя Жовтневої революції – 39,8 га, Дитячий парк – 2,5 га, парк ім. Б.Хмельницького – 1,3 га, парк Хіміків – 10,1 га, парк ім. Першого травня – 6,2 га, Долина троянд – 4,3 га, парк Перемога 19,6 га.

Рекреаційна зона міста сформувалась на базі існуючих зелених насаджень, лісів, прилеглих до міста, в районі Соснівка та вздовж Кременчуцького водосховища. Крім того, місто має унікальні рекреаційні ресурси, обумовлені бальнеологічними властивостями району Соснівка та прилеглих лісових насаджень, а також рекреаційними можливостями прибережної зони Кременчуцького водосховища.

Зона зелених насаджень – практично об'єднує всі функціональні зони міста. Вона формується з існуючих зелених масивів і лісових насаджень, які в межах міста передбачено перетворити в лісопарки, парки, бульвари, озеленені проходи.

Нижче наведено перелік об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за даними Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Черкаській області (таблиця 1.).

Таблиця 1.

№ з/п	Об'єкти ПЗФ	Площа, га	Місце розташування	Дані про затвердження
1	2	3	4	4
Загальнодержавного значення				
Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва				
1	Парк ім. 50-річчя Радянської влади	39,2	«Соснівка», вул. Дахнівська	Пост.РМ УРСР № 311 від 22.07.83
Зоологічні парки				
2	Черкаський зоопарк	4,37	вул. Смілянська, 132	Постанова РМ УРСР №311 від 22.07.83
Місцевого значення				
Ботанічні пам'ятки природи				
3	Ландшафтне насадження дуба	10,9	«Соснівка», колишній 24 кв. Дахнівського л-ва	Рішення ОВК № 367 від 26.06.72
4	Ландшафтне насадження вікової сосни	27,0	«Соснівка», колишній 23 кв. Дахнівського л-ва	Рішення ОВК № 367 від 26.06.72

1	2	3	4	4
5	Дерево ялини звичайної	0,01	територія міської СЕС	
Зоологічні пам'ятки природи				
6	Совина ялина	0,01	територія колишньої в/ч А-3640	
7	Колоніальне поселення сови вухатої	0,01	територія ВАТ «Хімволокно»	
Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва				
8	Ботанічний сад ЧНУ ім. Б.Хмельницького	4,58	вул. Громова	Рішення ОВК № 367 від 26.06.72
9	Парк обласної лікарні	20,6	«Соснівка»	8Рішення ОВК № 367 від 26.06.72
10	Парк «Перемога»	23,0	вул. 30-річчя Перемоги	Рішення ОВК № 12 від 12.01.82
11	Парк першої міської лікарні	13,1	«Соснівка»	Рішення ОВК № 367 від 26.06.72
12	Парк ім. Б.Хмельницького	1,6	вул. О.Дашкевича	Рішення ОВК № 367 від 26.06.72
13	Долина троянд	4,3	вул. Гагаріна, навпроти меморіального комплексу «Пагорб слави»	
14	Сквер Хіміків	10,8	квартал між вул. Чіковані, Р. Люксембург, Енгельса та просп. Хіміків	
15	«Юність»	1,3	бульв. Шевченка, навпроти колишнього магазину «Юність»	
16	Сквер Обласної ради	0,8	вул. Хреща-тик, за будівлею Облради	
Всього		161,58		

Всі вищезазначені території є об'єктами регламентованого використання (згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд України») і потребують суворого дотримання збереження благоустрою та проведення природоохоронних заходів.

Низький рівень заповідності (2,08 %) недостатній для техногенних навантажень міста. Враховуючи об'ємні та площинні техногенні навантаження, потреба в розширенні площ заповідних територій надзвичайно актуальна. Збільшення зеленого клину міста зумовить ряд відновних процесів в природному середовищі: зниження концентрації забруднюючих речовин внаслідок рослинної фільтрації, збільшення кисню в газообмінному балансі

атмосфери, нейтралізацію антропогенного впливу на навколишнє середовище, відновлення біорізноманіття природного фонду тощо.

Розширення мережі природно-заповідних об'єктів можливе, зокрема, шляхом надання природоохоронного статусу паркам, скверам та іншим територіям рекреаційного значення в місті.

Міським відділом екології та раціонального природокористування пропонується надати статус заповідності наступним об'єктам:

- сквер «Козацький»;
- сквер «Дніпровський»
- «Сквер надії»;
- сквер ім. сержанта Смірнова;
- сквер «Родинний».

Включення до природно-заповідного фонду (ПЗФ) цих об'єктів несуттєво збільшить рівень заповідності території (до 2,14%). З метою охорони від забудовників та суттєвого розширення площі заповідних територій рекомендується включення до об'єктів ПЗФ прилеглих лісів лісопаркової зони в районі Соснівки-Дахнівки. Так, за рахунок території колишніх лісових кварталів передбачається розширення заповідного парку ім. 50-річчя Радянської влади.

Об'єкти ПЗФ створені з метою збереження цілісності заповідних територій та захисту їх від незаконного заволодіння цими територіями. Єдиною запорукою збереження та розвитку об'єктів в умовах хронічної нестачі фінансування на сьогодні є не приватизація, передача в концесію або довготермінова оренда, а лише постійна робота з підвищення статусу об'єктів і територій ПЗФ (аж до національного), що дозволить не лише перенести тягар їхнього утримання з місцевого бюджету на загальнодержавний, а й приверне увагу до цих об'єктів і територій з боку широких верств громадськості з різних регіонів, міжнародних організацій і установ. Все це потенційно зможе привернути інвестиції в природоохоронну та інші галузі міста.

Проведене дослідження дає можливість зробити наступні **висновки**:

- площа зелених насаджень загального користування на 1 жителя міста не відповідає нормам;
- недостатній розвиток та благоустрій рекреаційної зони вздовж водосховища та рекреаційної зони в прилеглих лісових масивах, особливо в районі Соснівка;
- недостатня кількість впорядкованих місць відпочинку на акваторії Кременчуцького водосховища, відірваність сельбищної забудови від води та місць рекреації;

- відсутність в місті єдиної системи зелених насаджень і, особливо, впорядкованої озелененої зони вздовж водосховища та основних комунікаційних коридорів.

Для покращення стану забезпеченості населення м. Черкаси зеленими насадженнями загального користування **пропонується:**

- Виконати озеленення набережної, організувати зелені проходи вздовж вулиць, які створять єдину систему, своєрідний екологічний каркас міста.
- Основні зелені масиви розмістити вздовж берега водосховища, в нових житлових утвореннях та на зв'язках центру та районів міста з місцями рекреації та відпочинку.
- Розширити площі природо-заповідних територій, що обумовить поступове відновлення збалансованості у розвитку всіх складових навколишнього природного середовища.

Література:

1. ДБН 360-92** Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. – К.: Мінбудархітектури України, 1993. – 107 с.
2. Містобудування. Довідник проектувальника. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 192 с.
3. Закон України Про природно-заповідний фонд України від 16.06.1992 № 2456-ХІІ.
4. Методическое руководство и технические условия по реконструкции городских зеленых насаждений – М.: МГУЛ ГУП Академия коммунального хозяйства им. К.Д. Памфилова, 2000. – 75 с.
5. Чистякова С. Б. Охрана окружающей среды : учеб. / С. Б. Чистякова. – М. : Стройиздат, 1988. – 272 с.

Аннотация

Статья содержит краткую характеристику г. Черкасы и результаты проведенного анализа обеспеченности населения города зелеными насаждениями общего пользования. Сделаны выводы и предложения по улучшению состояния обеспеченности населения зеленых насаждений.

Annotation

This article contains a brief description of Cherkassy and the results of the analysis of availability of city public green spaces. Conclusions and suggestions for improvement of the availability of green space.